Zagrebačke historicističke vile

- prostori i atmosfere novoga društva

filozofija **NOVE ESTETIKE**

Gernot Böhme (1937 – 2022)

Tonino Griffero

„Concerning producers, then, ***New Aesthetics*** *is a general theory of aesthetic work –* ***understood as the production of atmospheres****. Concerning recipients, it is a complete theory of perception, in which perception is understood as the experience of the presence of humans, objects, and environments. (...) „****The resulting new aesthetics*** *is concerned with the* ***relationship between environmental qualities and human states. This*** *And, this in-between, through which environmental qualities and human states are related,* ***is atmosphere.“***

- ***Gernot Böhme****(Atmospheric Architectures: The Aesthetics of Felt Spaces. Bloomsbury Publishing, 2017.)*

filozofija
arhitektura

pojam atmosfere u teoriji arhitekture

- **Alberto Pérez-Gómez** — *Attunement: Architectural Meaning after the Crisis of Modern Science, 2016.*
- **Mallgrave, Harry Francis** — *Architecture and Embodiment: The Implications of the New Sciences and Humanities for Design, 2013.*
- **Juhani Pallasmaa** — *Architectural Atmospheres, 2014.*
- **Philippe Rahm** — *Architecture météorologique, 2009.*
- **Peter Zumthor** — *Atmospheres: Architectural Enviroments - Surrounding Objects, 2006.*

...

geometrijski prostor **osjetilni prostor**

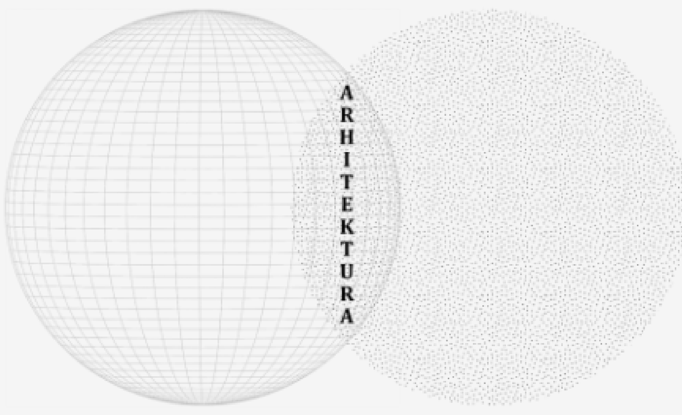

"For architecture, though, the examination of bodily presence is tied to a differentiation of types of spaces: narrowly thinking architecture exclusively in terms of geometric space gives way to recognizing ***that architectural creation takes place in bodily felt space as well.*** *(...) We sense expansiveness or tightness, we sense uplift or depression, we sense closeness and distance, and we sense movement suggestions. These are some basic moods of bodily felt space as it is given in sensing."*

- ***Gernot Böhme****(Atmospheric Architectures: The Aesthetics of Felt Spaces. Bloomsbury Publishing, 2017.)*

Atmosphera

(grč. ***ἀτμός****: para +* ***σφαῖρα****: sfera).*

"We have often said that atmospheres are spatialised feelings: that is to say, they are the specific emotional quality of a given 'lived space'."

- **Tonino Griffero** (*Atmospheres: Aestetics of Emotional Spaces. Ashgate Publishing, 2014.*)

Arhitektonska atmosfera

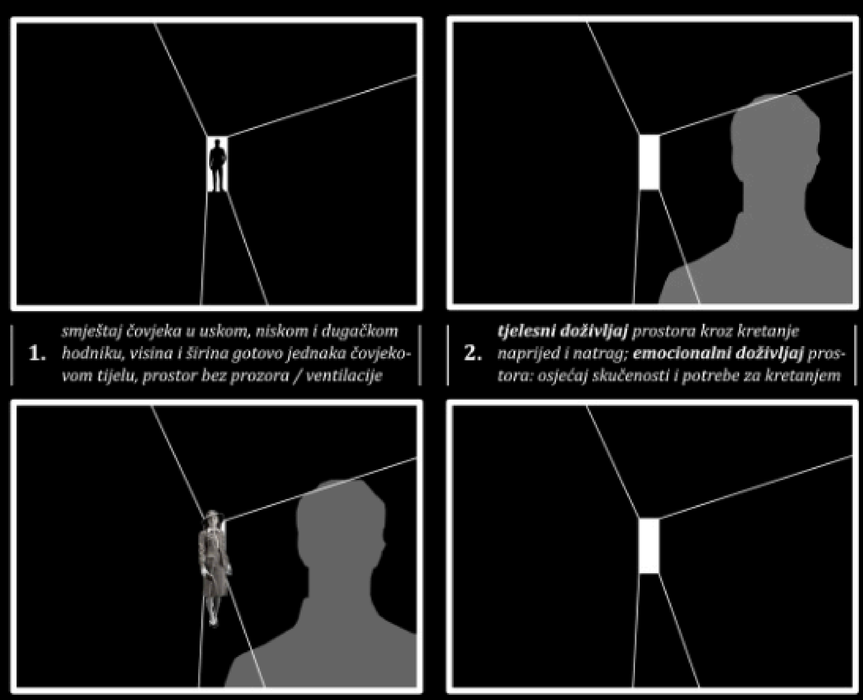

1. *smještaj čovjeka u uskom, niskom i dugačkom hodniku, visina i širina gotovo jednaka čovjekovom tijelu, prostor bez prozora / ventilacije*
2. ***tjelesni doživljaj*** *prostora kroz kretanje naprijed i natrag;* ***emocionalni doživljaj*** *prostora: osjećaj skučenosti i potrebe za kretanjem*
3. *iznimni događaji ili interakcija s drugim objektima može* ***privremeno promijeniti*** *sveukupnu atmosferu, tj. emocionalno stanje prostora*
4. *međutim, takvi događaji su samo kratkotrajna promjena dok ispod njih trajno percipiramo* ***specifičnu arhitektonsku atmosferu*** *prostora*

Ako uđemo kroz vrata u malenu prostoriju bez prozora, odnosno danjeg svjetla ili ventilacije, naš će mozak podsvjesno prepoznati prostorni okvir, ali i određenu emocionalnu kvalitetu zbog koje ćemo osjećati nelagodu prilikom duljeg zadržavanja u takvom prostoru jer evolucijski i biološki, putem perceptivnih shema, prepoznajemo kako je takav prostor nepogodan ili možda čak i opasan za život (*nedostatak pregledne komunikacije s okolinom i osnovnih resursa, primjerice zraka*). S druge strane, ukoliko uđemo u dnevnu sobu neke historicističke palače s visokim stropom i velikim prozorima s pogledom na vrt i ulicu, osjećaj će biti potpuno drugačiji. Za arhitektonsku je struku stoga iznimno bitno prepoznati te istražiti postojanje **„arhitektonske atmosfere"**, odnosno specifične emocionalne kvalitete koju jednoznačno osjećamo kroz tjelesnu interakciju s projektiranim prostorom. Arhitektura tvori ne samo prostorni okvir, već i atmosferski, koji direktno i nedvosmisleno utječe na emocionalno stanje korisnika.

Atmosfera

subjektivni dojam, osobni karakter, osjećaji, sjećanja, preference, strahovi i sl.

interakcija s ostalim objektima u prostoru, nenadani događaji i sl.

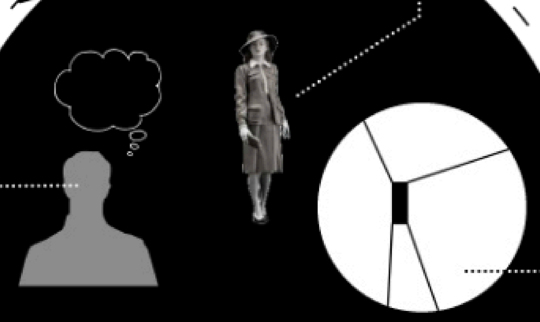

arhitektonska atmosfera *fizički i emocionalni okvir projektiranog prostora*

arhitektonska atmosfera kao specifičan podskup ukupne atmosfere

uvođenje koncepta
arhitektonske atmosfere

teorija gradivnih elemenata ***arhitektonskih atmosfera***

	ARHITEKTONSKI ELEMENTI	VELIČINA RAZMJEŠTAJ	MATERIJALITET DEKORACIJA
točkasti	• stupovi • prekidači • rasvjetna tijela • ...	• odnos prema kontekstu • oblik • orijentacija • proporcija • multiplikacija • adicija • ritam • ...	• drvo, kamen, plastika, metal, guma • stilske dekoracije • vijenci, profilacije • boje, teksture • ...
plošni	• zidovi • zidne / podne ploče • otvori (vrata, prozori) • ...		
prostorni	• podrum, tavan, • terasa • veranda, loggia, • erker, enfilada • ...		

arhitektonska atmosfera ***(o)ekologije***

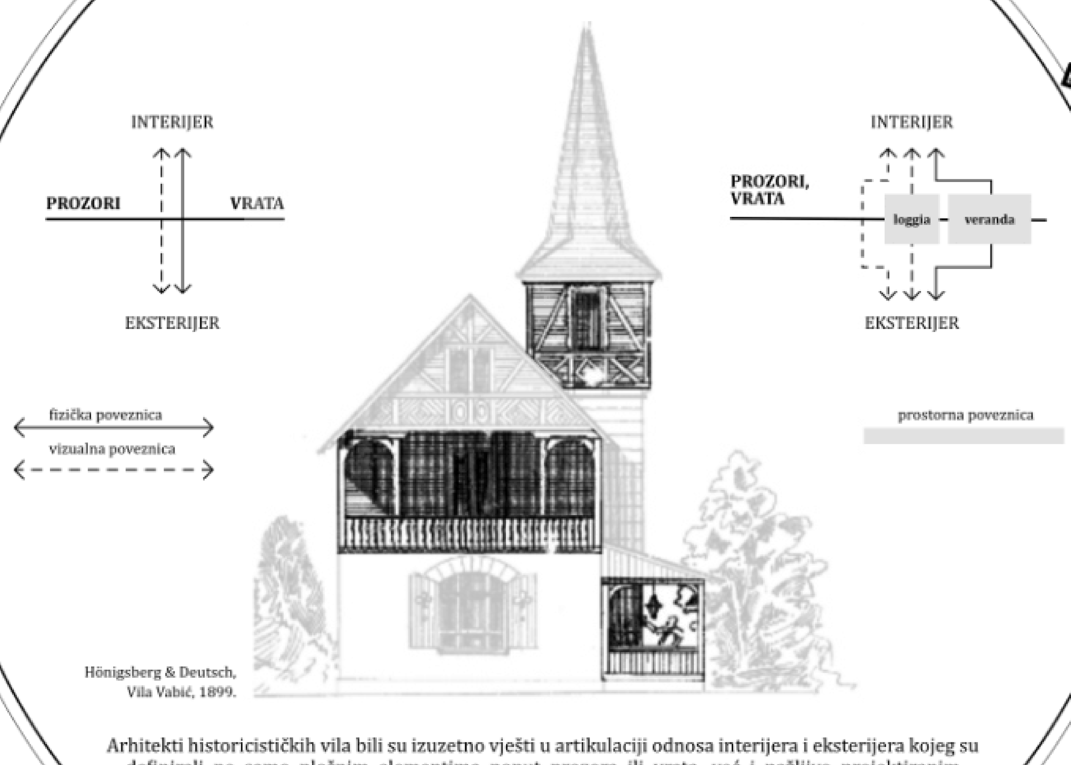

Hönigsberg & Deutsch, Vila Vabić, 1899.

Arhitekti historicističkih vila bili su izuzetno vješti u artikulaciji odnosa interijera i eksterijera kojeg su definirali ne samo plošnim elementima poput prozora ili vrata, već i pažljivo projektiranim međuprostorima poput loggia, verandi ili trijemova. Na taj je način stvoren **specifičan međuprostor** u u koji priroda urasta i u kojem je omogućeno bivanje u eksterijeru, ali pod okriljem kuće i uz djelomičnu zaštitu od atmosferilija. Posljedično, **stvoren je fizički i emocionalni okvir** za ugodno bivanje novog naprednog društva čija arhitektura usprkos industrijalizaciji nije **izgubila svoju vezu s prirodom**, već ju je pripitomila i preoblikovala za čovjekovo korištenje.

arhitektonska atmosfera ***nejednakosti***

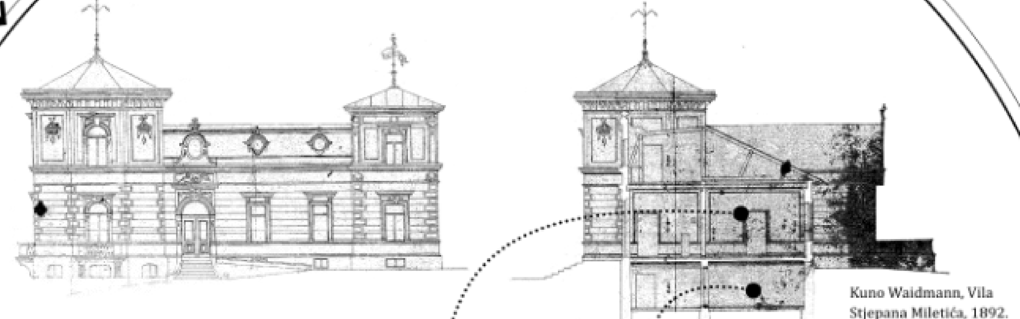

Kuno Waidmann, Vila Stjepana Miletića, 1892.

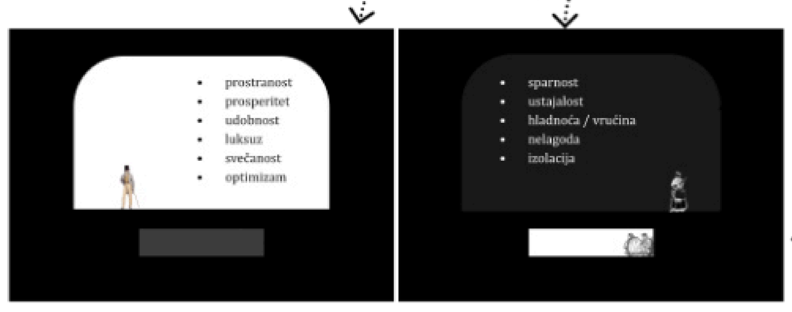

Ukoliko proučimo atmosferske kvalitete projektiranih prostora vile Miletić, primijetit ćemo kako je reprezentativan niz prostorija dnevnog boravka povezanih enfiladom bio visok, prostran, s velikim prozorima koji su pružali puno svjetla i vizualnu vezu s vrtom. To je prostor koji zadovoljava sve fizičke i biološke potrebe *(osvjetljenje, ventilacija, prostranost, povezanost s okolišem i drugim prostorijama)* i u kojem će čovjek osjećati želju za boravkom. Istovremeno, **servisno osoblje živi i radi u podrumskim prostorijama** s nižim stropovima i malenim prozorima koji pružaju ograničenu mogućnost ventilacije, prirodnog osvijetljenja i vizualnog kontakta s okolišem. Korisnik tih prostora neizbježno će osjećati skučenost, stiješnjenost i ukopanost prostora u kojem je primoran obitavati i raditi. Za servisno osoblje koje je dio poslova obavljalo na višim etažama, ovaj je osjećaj bio samo naglašen privremenim boravkom u radikalno drugačijoj atmosferi reprezentativnog prizemlja.

eksperimentalna potvrda
arhitektonske atmosfere

Atmosfere u amaterskoj kinematografiji - Oktavijan Miletić, sin izvornog investitora snima amaterske filmove u i oko vile i pritom koristi postojeće arh. atmosfere za različite scene

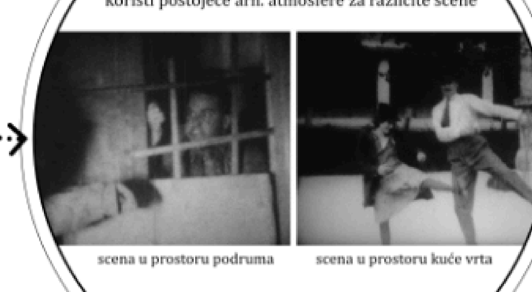

scena u prostoru podruma — scena u prostoru kuće vrta

Oktavijan Miletić, Amaterski filmovi, 1927-31.

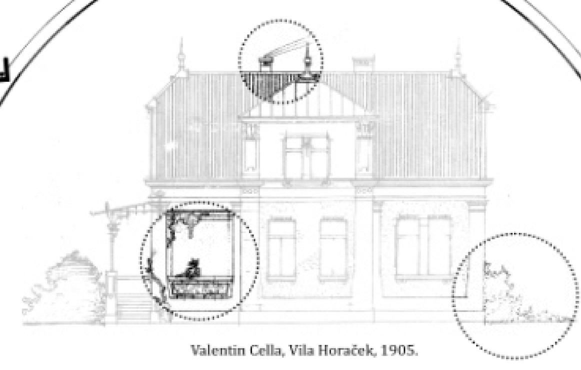

Valentin Cella, Vila Horaček, 1905.

Arhivski nacrti za **ishođenje građevinske dozvole** u kojem je **atmosfera (o)ekologije** stvorila takav emocionalni utjecaj da je **arhitekt osjetio potrebu rukom docrtati** srastanje arhitekture i prirode te korištenje prostora od strane budućih klijenata *(gospođa Marija Horaček prikazana je ugodno smještena u prostornom i atmosferskom okviru svoje vile)*

Poslijediplomski studij arhitekture i urbanizma, Semestar III, Ak. god. 2023./2024., Karlo Seitz
Af Sveučilište u Zagrebu Arhitektonski fakultet

DEKONSTRUKCIJA ATMOSFERE

- na primjeru kuće Lilla Hyttnäs (kraj 19.st.) i doživljaja kakvog ga je naslikao njen stanar Carl Larsson na slici „Flowers on the Windowsill", 1894. godine

geometrijski prostor *- arhitektonski nacrti*

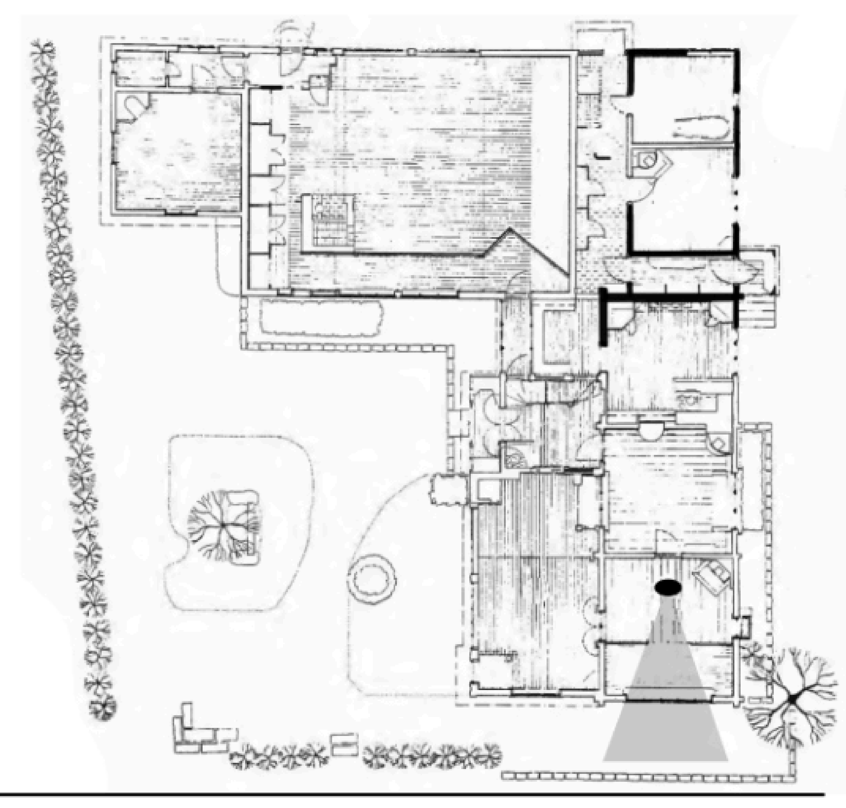

osjetilni prostor ***atmosfera***

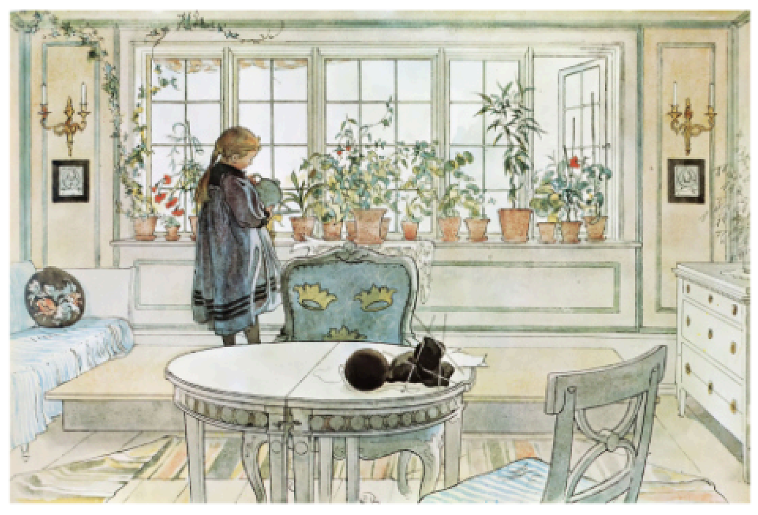

dekonstrukcija ***(korisnik)***

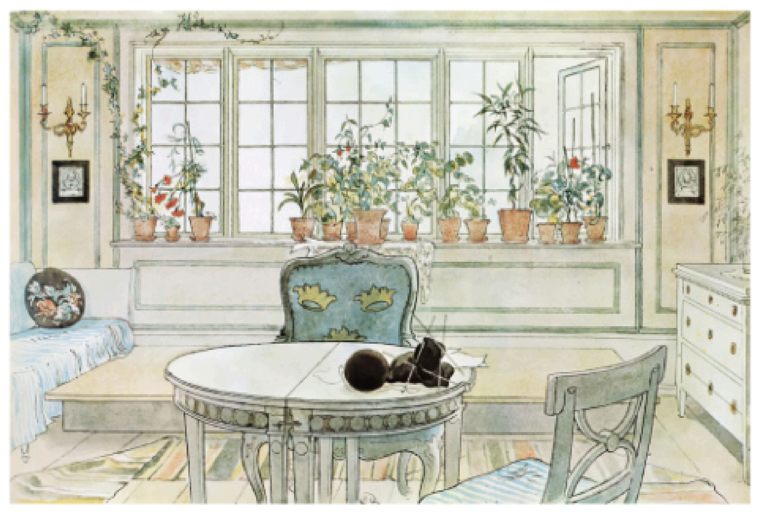

dekonstrukcija ***(namještaj)***

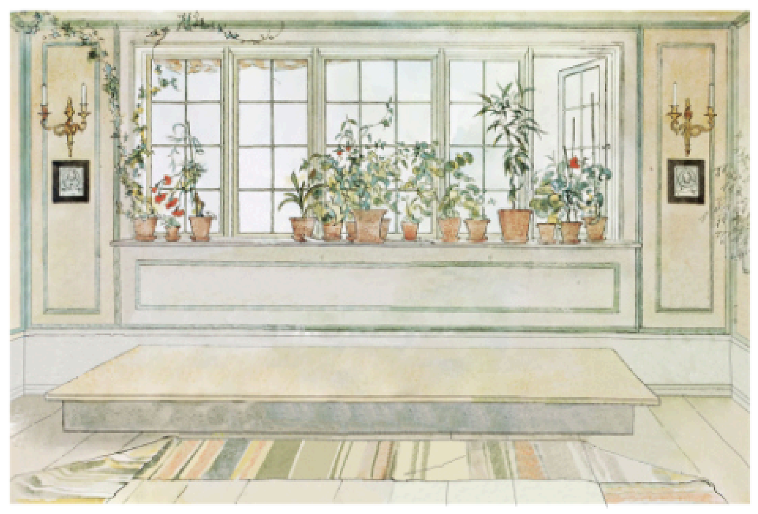

dekonstrukcija ***(ornamenti, dekoracije)***

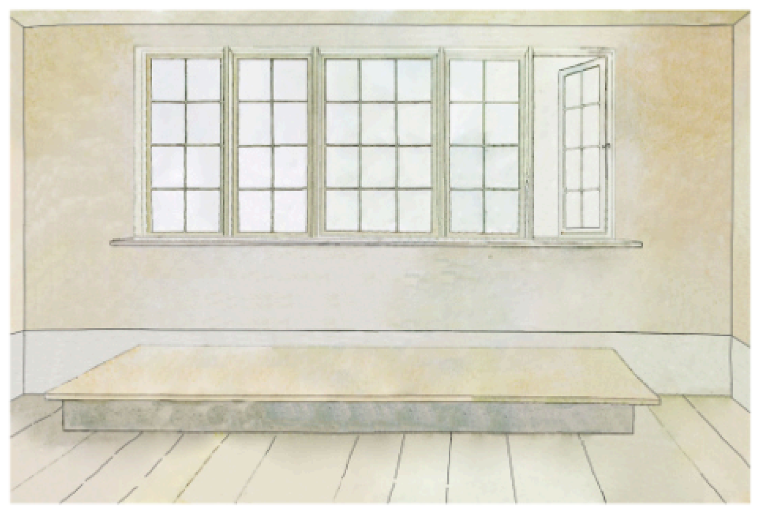

promjena arh. elementa ***(niz prozora > jedan prozor)***

osjetna promjena atmosfere ***(mračno, klaustrofobija)***

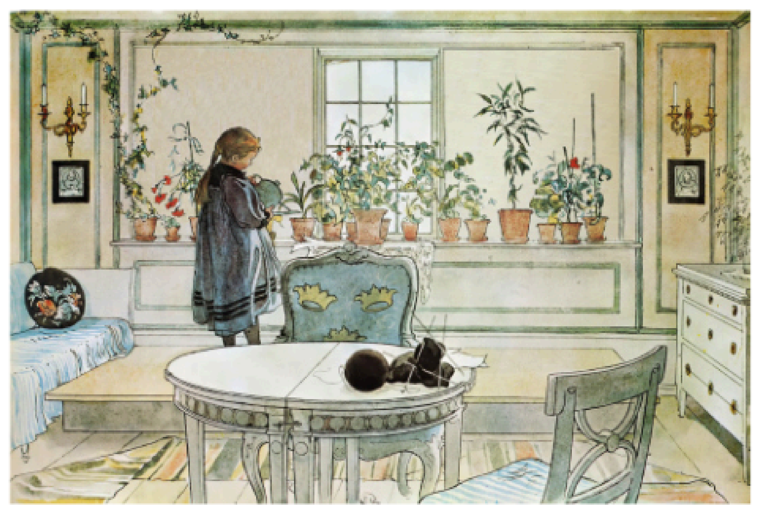

promjena arh. elementa ***(niz prozora > vrata)***
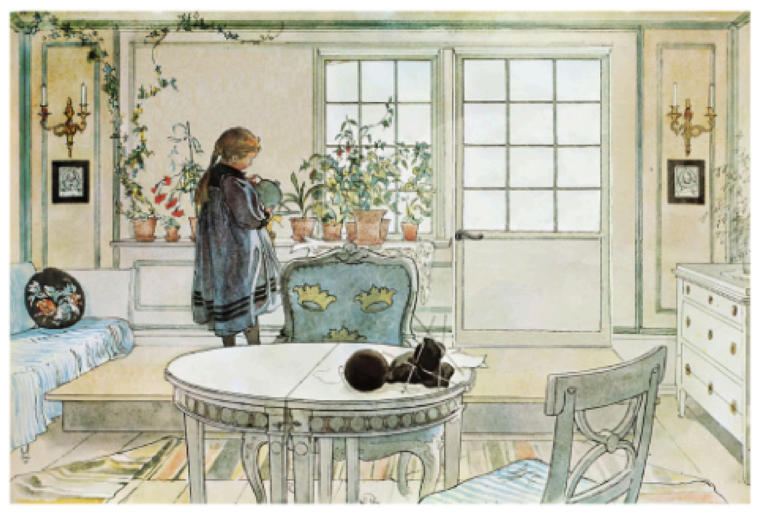
osjetna promjena atmosfere ***(nestanak intime, predvorje)***